

17.

Estve van már a' falúba,
Készül a' lyány a' fonóba,
Barna legény az ablakra,
Oda fagyott az ajaka,

V. ö. Gyulai-Arany II. 247. l. (Qu. 75. sz.)

18.

Töri Kati a' lencsét,
Várja a' jó szerencsét,
Mikor viszik a' padra,
Recseg a' nád alatta.

(Qu. 27. sz.)

19.

Ell vettem én a' Nagy lyányt,
Mit csinálok véle?
Jésus, József, Szüz Mária!
Szabadics meg tőle!

(Qu. 51. sz.)

V. ö. Kriza, Vadr. 304. sz. — Erdélyi, III. 203. 316. sz.

20.

A' vén Dadérúl.

Az én uram vén,
Mint a' f...s gém,
Isten engem úgy segéllyen!
Nem szeretem én.

(Antonii Szirmay Poemata, elegiae, epigrammata, versus tam latini quam ungarici etc. 73. l.)

Közli: KÖNIG GYÖRGY.

ADATOK AMADE LÁSZLÓ ÉLETÉHEZ.

Első közlemény.

A mi Amade Lászlóról eddig ismeretes volt, azt összeszedi, megrostálja és bemutatja Négyesy László derék könyve (Várkonyi báró Amade László versei. Összegyűjtötte, bevezette és jegyzetekkel kísérte Négyesy László. Olcsó Könyvtár. 309. sz.). Szűkszavú életírása, kritikai méltatása, összes ismert verseinek pontos és hű kiadása mind együtt van. Irodalomtörténeti körökben azonban ismert dolog volt, hogy Vég hely Dezső veszprémi alispán birtokában egy jelentékeny gyűjtemény van az Amade család irataiból. Vég hely ígérgette is, hogy közlésezi e gyűjtemény ama részét, mely világot vet Amade László életére, de ígérete beváltásában meggátolta a halál. Rengeteg oklevél-gyűjteménye 1899. tavaszán a M. Nemz. Múzeum birtokába jutott.

Az Amade-iratok Véghelyhez a báró Üchritz család marcztalói levéltárából kerültek a család szivességéből. A gyűjtemény föltétlenül hiteles. Atlapoztam ez írásokat, összegyűjtöttem belőle a költőre vonatkozókat s munkám eredményét ezúttal teszem közismeretessé. Itt-ott hézagok maradtak még most is, de nagyjában elég teljes már az Amade László életrajza. Az az egyéniség, melynek egyes vonásait verseiben maga rajzolta elénk, immár kidomborodik egészen.

Az eddigi életrajzok teljes foglalata — Négyesy szerint — a következő:

»Báró Amade László 1703-ban, márczius 12-én született a pozsony-megyei Böösött (?). Atyja, báró Amade Antal aranyarkantyús vitéz, anyja Horváth Simonchich János personálisnak Mária Rozália nevű leánya volt. Családja egyike volt Magyarország öt főnemesi családjainak, mely a Guthkeled nemzetségből származtatta magát, 1628-ban (Lehóczky szerint 1622-ben) nyert báróságot s előnevét a pozsony-megyei Várkonytól vette; nevezték magukat egyszersmind Marcztaló örökös urainak is, László pedig címében Böös és Baár és a berencsi vár és uradalom örökös urának írta magát. László tanulmányait részint a jezsuiták nagyszombati egyetemén végezte, hol 1722-ben egy latin vitabeszédet mondott el nagy hatással és adott ki *Victor in proelio S. Ivo* cím alatt, részint pedig Gréczben, hol 1725-ben a philosophia doctorává avatták. Hazatérvén, 1729-ben eljegyezte s nőül vette báró Orczy Zsuzsánnát, »de vele kevés ideig élt.« Katonaságra adván magát, az 1734-ben fölállított Hávor János-féle huszárezredben mint kapitány szolgált. Másodszeri házasságra lépett Veltzl Mária Paulinával, de tőle, úgy mint első nejétől, gyermeke nem lett. 1742-ben a nemesi felkelő seregben ezredes-kapitány volt, 1744-ben pedig, kimutatott jeles tulajdonaira való tekintetből, generál-adjutáns lett. Megváltván a katonaságtól, 1750-ben a pozsonyi udvari kamarához valóságos tanácsossá neveztetett s e hivatalát aztán életfogytig viselte, mialatt 1751-ben aranykulcsossá is lett. Meghalt föl-baári jószágán, a Csallóközben, 1784. december 22-én; eltemették a Szent-Antalban levő családi sírboltba.« — E szűkszavú életrajznál most már többet mondhatunk.

Születési helye ezután is bizonytalan. A mikor született, még nem zajlott le a Rákóczy fölkelés. Nem sokára megtörtént az is s a csaták kalandos világa után új világ következett: egyike a legsivárabbaknak a magyar nemzet történetében. Kifáradt mindenki a hosszú csatákban, egész vidékek pusztává lőnek s a nemzet nem tudta élvezni a békét, a mit annyi vér árán valahára megszerzett. Idegenek ültek be sok helyen a magyar birtokba, nőtt az adósság a régi nemesek birtokain. Míg a főurak az országgyűléseken, az udvarnál nagy parókokban, símára borotvált képpel jártak-keltek, a kisebb nemesség henyén töltötte az időt, evett-ivott, káromkodott és aludt.

Az Amadé hajdan híres faja régóta csendes familiává lett. A mi középkori oklevél van a Véghely-gyűjteményben rájuk vonatkozó, egy se beszél országos eseményekről. Az újabb kor felé közeledve pedig szaporodnak a vagyoni kérdéseket tárgyalók. Még voltak birtokaik tekin-

télyes számmal Pozsony, Győr és Komárom megyékben, a Csalóközben, a virágzó híres Aranykertben, de már adósság is nyomta. A László apja, Antal báró nem volt szereplő ember. Úgy látszik, nem is mozdult ki birtokából. De nem parlagiasodott el teljesen, verseket is faragott, noha kevés tehetséggel s látszik, hogy rajta volt, miszerint ember legyen a fiából. Nagyszombatra küldte tanulni a jezsuitákhoz, majd Grácza. Ellátta bizonyára bőven jó tanácssal, intésekkel, kellő pénzzel azonban aligha.

Költőnk e korából igen kevés adat maradt reánk. Egy-két levél, diák nyelven, illő tisztességtudással írva (M. Nemz. Múzeum, levéltári növedék napló: 1899/35. 1722—1724.), egy névnap-i köszöntő vers atyja tiszteletére (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1720. márc.). Egy ünnepélyes fogadás, a mit Grácza tesz, erős esküt esküdvén, hogy soh'se jár kávéháza, kocsmákba, nem játszik pénzre semmi szerencsejátékot s mindenben a szent atyák hűséges tanítványa lesz (M. N. Múzeum, kéziratári növedék napló: 1900/14. 1724. máj. 19.). 1725-ben már doctor philosophiae.

Az első fejlődés kora minden költőnél érdekes, ám Amade Lászlóról alig tudunk valamit. Hogy verselési kedvét atyjától örökölte-e, szintén kérdés. Nyilvánvaló, hogy korán verselgetett. És nem tudakosság, nem dicsvágy, hanem természetadta ösztön buzdította. Leveleiben alig emlékezik meg poéta voltáról. Ellenben sűrűn idéz classicus költőkből, kivált Vergiliusból és Ovidivusból. Úgy látszik, ezek voltak kedvencei. Csak a 20-as évek végétől bővülnek meg ez adatok. Ekkor mint pezsgő, forrogó vérű ifjú áll elénk, de már kialakult jellem, a kin többé az idő nem sokat változtat. Kicsit kiforr, kicsit meghiggad, de alapjában ugyanaz marad.

1726 táján került László Pozsonyba, 1727-ben már minden esetre ott volt. Valószínűleg atyja küldte föl, hogy itt kiképezze teljesen magát s megtanulja mindazt, a mit egy nemes úrfinak tudnia illik. Az öreg tovább is gondolt. Hogy házasságot kössön a fiú, atyja óhaja szerint, jó családból való, jó erkölcsű leánynyal s hogy előmenetele legyen, régi nevéhez méltó. Pozsony volt akkoriban az ország legelső városa. Közél Bécshez, a császárvárhoz. Valami sajátságos világ ez, minden idegenszerűségén is átcsillog a magyar zománcz. Itt tölti idejét a László nagy patronusa, a »herczeg«. Igen nagyszámú ez aristokratia. Hívek a császárhoz, de nem keresik kegyét szolgálai módon. Képük ugyan nem magyar, hajukat parókával borítják, bajszukat, szakállukat lenyesik, de czifra tarsoiyos, kardos, zsinóros huszár áll a kocsijukon. Kiváló férfi nincs közöttük egy sem, de jólelkű, becsületes úri emberek. A nagyobbak közül egész udvar van s fenn is tartják méltóságukat, de minden mutatja, hogy nem a császári udvariak közül valók, a kiket merev bábbá srófoit a spanyol etiquette. Szeretik a jókedvű mulatságot, tánczot, evés-ivást, csengő kelyhet, víg zenét. Vetekednek a pompás paripákkal, sújtásos, ragyogó ruhákkal. Ezek az Eszterházyak, Zichyk, Pálffy és a többi. Itt van Grassalkovich Antal is, még csak kincstári titkár, de nagyramenendő fiatal ember, ki bámulatos pályát fut be. Két dolog viszi előre őket: a szerencse és a női kegy. De nem lesznek dölyfösekké a legma-

gasabb polczon sem. Nem is németesednek el még teljesen. (P. o. Graskovich magyarokkal mindig magyarul levelez.) Már a főrangú nőkről kevesebb jót mondhatni. Itt már inkább divat a németek majmolása. A mi kevés szerelmi lyra van e korból, valami sajátságos sentimentalis jellegű, teljesen elűtő a magyar szellemtől. És ebben a szellemben udvarolnak a gavallérok a dámáknak s húzzák nekik a divatos érzékeny német nótákat, majd újra magyaros tűzzel tánczolnak kivilágos-kivirradtig. A polgárság érdeklődéssel veszi körül egy-egy nagy úr házát, mikor az ebédet ad. A sok kocsi közt egy-egy egyházi úr is megjelenik, benne ül egy fehérhajú nyájas öreg püspök vagy apátúr. És így élnek. Semmi magasabb eszme nem szárnyal közöttük.

Odahaza, az Amade birtokon nem olyan élet folyt, a miből sok jót lehetett volna tanulni. Hogy a László fiatal éveibe mennyire játszott bele az apja s anyja közti viszály, bajos megállapítani, mert az erre vonatkozó okiratok nem említnek évszámot. Amade Antal alapján jó ember volt, kicsit lágy, kicsit gyámoltalan, egyáltalán nem férfias. Az anya rideg és szívtelen. Nem szenvedhette férjét s mikor az öreg Horváth Simonchich János nagyon elbetegesedett, hozzá költözött, sőt holta után is ott maradt. Hiában hívta férje vissza. Sok furcsaságot beszéltek össze az emberek erről: hogy Amadéné az urát nem szenvedheti, anynyira elhizott és úgy horkol, hogy az utczára kihallatszik stb. Annyi tény, hogy a férj meg-meglátogatta feleségét. Állandóan kérte, hogy térjen vissza. Hiában. Ridegen felelte, hogy neki Amade Antal nem férje és László nem fia. Azt is beszélték, hogy az ilyen látogatások után az asszony kifüstöltette a szobát, mintha a sátán járt volna ott. Sokszor bezárkózott. Azzal védekezett, hogy Antal és László fegyveresekkel jártak nála (M. N. Múzeum ltár 1900/3. 1741. febr. 4.). Az kilátszik, hogy az öreg Amade nem volt igazi férfi, Amadéné meg nagyon is férfias. Egyszer a férje távollétében rajtaütött a báári és böösi kastélyra s a szó szoros értelmében kirabolta. A sok drága perzsa szőnyeget, velencei tükröt, diófa bútort (előkelő módú udvarház lehetett), arany, ezüst köszöntyüket, násfákat halommal vitték el. Amade Antal keserves gondolatok között szedte listába (M. N. Múzeum ltár 1900/3. XVII. sz. év nélkül).

Csupa háborúság az egész családi életük. A középkori vadság, erőszakosság maradványa ez, de más formában; csak olyan visszataszító, de nem olyan veszedelmes. Amade Antal másik fiának, Péternek (úgy látszik, korán elhunyt) feleségével sincs soha békeség. Pöröl körömszakadtig: először Antallal, aztán Lászlóval. Jaj, ha egyik a másik birtokába téved! A barmot elhajtják, a cselédet elverik. Péterné maga »adateremtettézi az embereket, veri a mellét, nem dámához illő módon viselkedvén« (M. N. Múzeum ltár 1900/14. XVIII. sz. é. n.). Péterné fia, Tádé, kissé léha, kissé közönyösebb ember, de az anyja őt is sarkantyúzza egyre. Az egész rokonság eleven darázsfészek. Az Amadék között föltétlenül László a legjobb anyag: heves, indulatos lényén keresztül csillognak erényei, melyek egész életében nem hagyják el: a szívjóság, a ragaszkodás és a hitbuzgóság.

Ez időben Pozsonyban van Eszterházy herczeg udvarában. Húsz-

egynehány éves fiatal ember, eleven, jókedvű. Bizonyosan írt már verseket is. A herczeg végtelenül szereti »az ő Amadéját«. Ez idő körülbelül a László életének legboldogabb szaka. Sok pénzt elkölt, de van is láttatja: csillogó úri ruhája van, teszi a szépet a dámáknak. Mikor csak úgy csikorog a hó a járókelők lábai alatt, ők pompás szánkán hajtanak csengős lovakkal, olyan gyönyörű dámák ülnek a szánkában, mintha egy-egy istenasszony volna mindegyik (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1729. jan. 29.). Mikor Eszterházy Imre zágrábi püspök consecratiója van, teljes nap és éjjel áll a vigalom s ha Amade László magyar nótát hegedül, a herczeg és a bán úr is tánczra perdülnek, csak úgy ropognak belé! (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1728. márcz. 11.).

Az öreg Amade fejét csóválta odahaza. Neki hiában dicsekedett fia, ő csak azt látta, hogy örökösen pénzt kér. Kártyás, mulató, pompás ember híre volt Lászlónak. Irigyei, rágalmazói is akadtak. Hogyne? mikor a herczeg kegyében állt. Szó sincs róla, élvezte fiatal életét túlságosan is, pénzt meg az öreg szűkösen küldött s egyre nőtt az adósság, mint valami lavina. A cifra, sújtásos ruha, rojtos csizma, moldvai paripa drága pénzbe került. Amade Antal fogát szítta mérgében. Hagyján, hogy a felesége úgy kifogott rajta, de egy magyar nemes patriarcha a saját házában s legalább a fiának parancsol. Annyira nem kímélte, hogy még Eszterháznak is vádoló levelet írt róla, mert kevés örömet lát fiában (M. N. Múzeum ltár 1900/3. 1728. márcz. 4.).

És nem akar komoly dolgra gondolni. Még mindig legény ember. Az apa özvegy Hochburg grófné leányát szánta neki (előbbi levél), szó volt bizonyos móri kisasszonyról is (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1729. márcz. 21.), de mindez csak tervnek maradt. Romantikus motívumok aligha jöttek szóba. Amade László udvarolhatott itt is, ott is, viszonyai is voltak valószínűleg, egy-egy tüzes vagy kesergő verset is írhatott ehhez-ahhoz, de a mi a házasságot illeti, ott hűségesen hallgatott atyjára, mint jól nevelt nemes úrfihoz illik. De mikor pénz nélkül nem lehet dámáknak udvarolni. Ujabb meg újabb adósságokba verte magát. Akadtak jóakarók is, mint az öreg Balassa György, a ki jótállott érte (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1729. jan. 29.); kerültek uzsorások is, a kik hálójukat rávetették a vergődő ifjúra (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1729. márcz. 29.). Érthető, hogy az apa sok rosszat hallott róla. De a herczeg csak mosolygott a sok keserű vádra s azt iratta vissza az öreg úrnak, hogy adjon csak három falut a László saját kezébe, majd meglátja, milyen jól fog gazdálkodni (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1728. márcz. 11.).

A László soraiból egyre jobban elvesz a fiatalos vígság, csupa panasz minden levele. Egyre sűrűbben irogat haza s egyre jobban belemerül az adósság kátyújába. Elhiszszük, hogy jó része volt ebben könnyelműségének, azt is elhiszszük, hogy odahaza se volt bőven pénz, de mégis a fiú pártjára állunk. Az öreg lusta közönnyel fogadta a sok pénzkérés, olykor meg föl-fölpattanva s ilyen hangulatban úton-útfélen mutogatta a fia leveleit, melyekben keserűen panaszkodik, hogy már a becsülete

is koczkán, ha soká így tart a dolog (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1728. máj. 4.).

1729-ben végre jó fordulat állott be: az öreg végleg kiengesztelődött fiával. Július 21-éről van keltezve az egyességlevél (M. N. Múzeum ltár 1900/3.). László töredelmesen bevallja könnyelműségét s javulást ígér. Adósságait rendezik s ő kötelezi magát teljes visszafizetésre. Ugyanez évben, talán ugyanakkor eljegyzi s feleségül veszi báró Orczy Zsuzsánnát.

A következő évekről kevés az adat, az egyes okmányok közt jelentékeny hézagok vannak. 1730. február 27. Pest. (M. N. Múzeum ltár 1899/35.). László teljes kétségbeeséssel ír atyjának. Segítséget kér, hiszen atya óhajára ment bele ebbe a házasságba, a mely kész pokollá tette életét. Feleségét elidegenítették tőle, nem is akar vele jönni, feleségétől s felesége családjától csak bántalmakat nyel, olybá veszik, mint egy ebet. Hogy mi történt közöttük? nem tudni. László leveleinek is olyan a stílusa, mint verseié. Halmozza benne a kifejezéseket, szinte árad a nyelv. Így beszélnek azok az emberek, kikben az érzelem a korlátlan uralkodó. Olyan közvetlen, hogy őszinteségét kétségbe vonni nincs okunk, de biztosra vehetjük, hogy túloz.

Van Amadénak egy költeménye, a »Nőtlen és házasélet«. Bodnár Zsigmond azt hiszi (»Csöndes emberek«. Pesti Napló 1876.), hogy e versben a költő saját házaséletét rajzolja. Négyesy (i. m.) ellenben egyszerűen dévaj gúnyiratnak tartja a házaséletéről, a melyben talán fölhasználta Amade saját élete motívumait is. Meglehet. Tulajdonképen az se biztos, hogy első vagy második házassága korában írta. Abban Négyesynek igaza van, hogy a költők műveiből nem szabad összeállítani életrajzukat. Bajos e költeményből próbálni jellemezi Amadénét. Általában nehéz szellemes ötletekből életrajzot írni adatok híján.

A következő okirat 1730. szept. 7-éről kelt (M. N. Múzeum ltár 1900/14.). Ekkorra már sok minden megcsendesedett. Amade László kibékült feleségével, ki ekkor áldott állapotban van. Kijelenti atyjának, hogy szent újból a békekesség köztük, mert atya megígérte, hogy kiadja örökségét. Egészen atyjára bízta, hogy adjon annyit, a mennyit jónak lát. More patrio. Az öreg báró úr akar maradni a maga földjén élte végéig, keményen tartja fiát, noha már az is férfi. A fiatal báró részt akar magának, földet, telket, a hol gazdálkodhassék, hogy ne legyen felesége kegyére szorúlva. Nem gyermek többé, nem is legény, hanem nemsokára apa. Az apai érzelmekre appellál. Minden szavában tisztességtudó apja irányában, mint úri magyar emberhez illik. Az osztály megtörtént.

A következő esztendőből újra találunk egy levelet, melynek előzményei ismeretlenek. Ezt a herczeghez írja Amade László (M. N. Múzeum ltár 1899/35. 1731.). Nem tudni, miért, kiesett a nagyúr kegyéből s e levélben szokott áradozó stílusában könyörög bocsánatért. Pillanatnyi kétségbeesésében szinte férfitlan módon esdekel, de e levélben fölcsillan a nemes ércz is. Csak arra kéri a herczeget, hogy legalább a hadsereghez juttassa be, hogy kiengesztelve bűneit, vitézül harczolva essék el.

Nemsokára változás áll be. Felesége meghal. Egy leánya maradt tőle, Zsuzsika. Egyik későbbi levelében említi (M. N. Múzeum ltár 1900/11.

1755. ápr. 29.). Azt hiszem, nagyon hamar elhalt, mert semmi több emlékezet sincs róla. Felesége halálát se említi, de 1733-ban már új házasságra készül lépni s azt mint katolikus ember nem tehetette volna első felesége életében. Eddig úgy sejtettük, hogy a házastársak elváltak, de ez bizonyossá teszi, hogy a nő meghalt. 1733-ból kelt levelében (M. N. Múzeum ktár 1900/14. 1733. okt. 4.) írja László atyjának, hogy kérőben van: a familia jó, a leány ritka szelid, hozomány is lesz, csak atyja beleegyezését kéri. Hogy a leánykérés miért maradt el, újból nincs rá válasz.

Amade Lászlót megint elkeseredve látjuk. Szemére veti apjának, hogy egyre követel rajta, holott semmije sincs (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1734. márcz. 24.). Egy más hosszú iratban (M. N. Múzeum ktár 1900/14. XVIII. sz. é. n.) összefoglalja panaszait, de nem a régi könyörgő, alázatos hangon, hanem méltatlankodva, forró haraggal. Ismerve László tiszteletét atyja iránt, elhiszszük, hogy igaza van. Vádolja atyját, hogy kipurancsolja Baárból. Ám jó; ő menne, de hová? Egy földiyukban is ellaknék, csak lehessen. Olyan koldús, hogy nem is gazdálkodhatik: földje ugar marad, kastélya beroškod. Marháit elszedi az öreg s a saját bélyegét vereti rájuk. Kér és fenyegetődzik egyszerre. De mégse akarja törvényt elé vinni a dolgot.

Nem is vitte. A pozsonyi szép napok elmúltak. Szerencsétlen első házassága azonképen. Könnyelmű lelkében se a jó, se a rossz nem hagyott mélyebb nyomot. Örömében szinte tombol, fájdalomában szinte vonaglik, de az érzelem erős kitörésével együtt veszít az érzelem maga is. Amade László új életet kezd, otthagyja ősi birtokát s régebben említett vágyát tölti be, kardot köt, katonának áll.

Messze idegenben, őt nem érdeklő harcokban ontotta vérének akkor a magyar. Károly császár szolgálatában. A lengyel trónörökösödés volt a háború oka s a kérdés igen tág hullámokat vetett. A XVIII. század első felének általános közönyössége a magyar nemzetre is ránehezedett. Nagy Törökországban bujdosó Rákóczy fejedelemért senki sem akart fegyvert fogni, de olasz földre elmentek küzdeni a császárárt. A loyális arisztokratia síkra állott: Pálffy Lipót, Károlyi Sándor, Hávor János és mások huszárezredekkel szereltek föl. A háború az osztráknak meghozta a szokott kudarcot, de a magyar huszár kardját megtanulta becsülni az ellenség. Amade László a Hávor huszárezredébe állott.

A költő legszebb levelei e hadjáratból valók, 1735-ből, melyeket atyjához ír (M. N. Múzeum ltár. 1899/35.). A katona élet összes nyomorúságát leírja benne. Élénk, közvetlen és jellemző minden sora. Úgy látszik, szervezete nem a legjobb volt, sokat panaszkodik az olasz éghajlatra. Szidja a czudar országot, a hol nincs kályha s a tél esős, hideg; éhséget, hideget szenvednek, lovai elhullanak, maga beteggé lesz. Panaszodik, hogy atyja nem ír neki, nem segíti, újra nyakig ül az adósságban, mindene zálogban. A had is el van keseredve, szökdösnek egyre-másra. A tiszték irigykednek egymásra, sok a perpatvar. Szemére vetik, hogy »dámákkal koczkázik . . . előtte a francia Cupido«, pedig beh másképen van! A mellett állandó a harc a spanyolokkal, kiket a

világ legistentelenebb népének nevez. Kemény faj is volt bizonyára Európa legharczosabb népe.

Érdekes, hogy házassági terveit itt se hagyja el. Éjjel-nappal nyeregben ül, paripája sarat gázol, kardja vért iszik s mégis folyton házasságra gondol. De nincs hozzá pénze. Már emlegeti, hogy elveszi régi szeretőjét, a ki se szépség, se familia. Majd képtelen terv villan át agyán: elveszi egy talján halász leányát s a pokolba hagy mindent. Majd a kétségbeesés éjjelében — mint máskor is — egyszerre nemes gondolatok szállják meg. Elkeseredik az Amadé romlásán s megindulva fordul ősz atyja felé, ki odahaza portáján hallgat nagy közönyösen s kívánja, hogy hordozza a zászlót annyi esztendőig, a hány csillag van az égen.

Ez a kép egyik fele. Fordítsunk a másik felére. Ismeretes Amadé Lászlónak pompás katona-dala: »A szép fényes katonának arany gyöngy élete.« Érdekes volna tudni, mikor írhatta e dalt. Nem valószínű, hogy a hadjárat alatt, vagy előtte vagy utána. De mégis bizonyosság e vers arra, hogy voltak víg perczei is, maradtak kellemes visszaemlékezései is.

Finom női kéz írta levelek is kerültek elő Amadé Lászlóhoz írva (M. N. Múzeum. 1899/35. XVIII. sz. é. n.). Írójuk magát Gazola grófnénak nevezi s Casaleből és Veronából keltezi leveleit. A név olasz, a levelek németül írvák. Érdekes egyéniséget mutatnak e szerelmes sorok. Előkelő grófné, ki több gyermek anyja s kit férje elhanyagol szeretői miatt. Vesztedelmesen szép dáma lehetett, kiért bomoltak a tiszt urak s kinél víg estéket lehetett tölteni. Öntudatos büszkeséggel ír erről a grófné, de Amadéval szemben csupa nőies lágyság és gyöngédség. Tömérdek hízelgő névvel halmozza el, részletesen leír minden apróságot. Egy generális estélyére csak úgy megy el, ha Amadé is ott lesz. Tüzes vér loboghatott benne. Egyik levelét ágyból írja betegen; írja, hogy tegnap is ágyban feküdt, de azért kilovagolt mindkét nap. Tegnap amazon volt, ma vadászónő. Hol pajkosan enyelgő, hol bús, de mindenütt kedves, finom és szerelmes. »Muthwilliger Cavaliernek« szólítja meg egy levelében, majd enyelegve »unglaubiger Tomasnak«, »hoffertiger Lucifernek« hívja lovagját. Bizonyára nem a kétségbeesett, nyomorgó Amadé László hódította meg, hanem a délczag huszárcapitány, a »szép fényes katona«. Amadé maga is említi, atyjához írván, hogy őt vidámnak tartják. Noha hozzát teszi: »ad fallendas opiniones hominum id facio« (M. N. Múzeum ktár. 1900/14. XVIII. sz. é. n.). Pedig nincs igaza. Ő alapján véve optimista lélek, csak sanyarú sorsa keseríti el. Mély vallásossága a legvégső kétségbeesés lejtőjén visszatartja. A mi kevés philosophia van benne — kivált későbbi éveiből — az mind derült humor.

Egy nagyobb kellemetlensége is akadt. Bolognában egy asszony vádat emelt, hogy meglópták. Amadé nem tudta előadni a bűnöst s rosszakarói e miatt börtönbe juttatták. 1735 végén onnan ír levelet. Ártatlansága kiderült (valószínűleg nemsokára), a tolvaj katona előkerült — rögtön ki is végezték — s Amadé szabad lett újra. Gazola grófné azt írja, hogy neki is része volt a kiszabadításban. E levelekből megtudjuk azt is, hogy legényei igen ragaszkodtak hozzá s hogy kötelességét

pontosan, vitézül teljesítette mindig. Hamar is emelkedett. Először csak főhadnagy, de nemsokára kapitány. Se nevére, se nemzetére nem hozott szégyent. Nem dicsekszik hőstetteivel, de méltó önérettel írja: »intactae famae, immaculatique honoris« szolgált (M. N. Múzeum ltár. 1900/14. XVIII. sz. é. n.).

1736-ban sorsa jobbra fordult. Újra megházasodott, elvévén Weltzl Paulina Máriát. Amúgy katonásan nyélbe ütötték a házasságot. Nyolcz nap alatt — mint atyjának írja — ez évi július 27-én, megvolt a matrimonium. Dicséri feleségét, a ki »rendes, jámbor, jó és gondos személy«. Morva nemesi családból származott s kelegyéje is volt bőven. László egész nekidúltan ír róla s kéri atyja áldását (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1736. júl. 31.). Egyszeriben megfeledeznek minden keserűségről s várja az öreg úr látogatását. Felesége szerette volna otthagyni vele a katonaságot, de ő nem volt hajlandó rá. A tábori élet nyomorúságai elmúltak, Leutzun generális úgy szereti őt, mintha saját fia volna (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1736. szept. 19.).

Az öreg Amade soh'se felejtette el fiának, a mit ellene vétett. 1736. február 25-én megírja testamentumát (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1736. febr. 25.). Keserűen vádolja fiát benne, hogy kártyás, pompás és a többi. Bármekkora adósság is nyomta az Amade birtokot, bármilyen szűkös viszonyok közt él László, az öreg úr fontosabbnak tartja, hogy jelentékeny összeget hagyományozzon a ferenczes barátoknak s egyéb vallásos czélokra. A hajlott kor már nagyon elkéséríthette s fátyolossá tehette világos látását. Egy malmot is említ, a mit a László esetleg leendő gyermekeinek hagy, nem magának Lászlónak, mert nem érdemes rá. Csak a végrendelet búcsúzó szavainál enged a hidegség. A következő év április 8-án elhunyt Amade Antal.

Harmincznégy esztendő volt Amade László, mikor atyja örökébe lépett. A katonaságtól nem vált még meg. 1742-ben lesz ezredes-kapitány, később 1744-ben generál-adjutáns. Azonban 1740-től egész haláláig vagy birtokain vagy Pozsonyban tartózkodik.

Felesége révén némileg javult anyagi helyzete. Több birtokukat kiváltották a zálogból. De ez csak ideig-óráig tartott. Amade László sehogy se tudta lábát szilárd talajon megvetni. A sors is üzőbe vette: marhavész, Duna áradása pusztították javait. Minden bizonynyal ez idézte föl azt a visszataszító pört, a mibe anyjával bonyolódott.

Már az öreg báró halála után néhány hónappal ír Benedek győri apát részvételelet Amade Lászlónak (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1737. aug. 8.). Említi benne a László anyai jussát, a mihez teljes jogot formálhat. Anyját hibáztatja, ki otthagyni férjét, a »szegény urat«, sőt ki is rabolta. Atyafiságos egyességet nem javal, mert annak örve alatt megcsalják az embert. Keresse a primás kogyét, ki jóindulattal van iránta.

A dolog úgy állt, hogy Horváth Simonchich János vagyonát két leányára, Amade Antalnéra és Szúnyogh Lászlónéra hagyta, olyan föltétellel, hogy kamataiból éljenek s a pénz gyermekeikre szálljon. Ez volt ama pénz, a melyből László nem látott semmit. Maga azt írja, hogy először szép szerével akart czélt érní, csak hosszú lelki küzdelem után szánta rá

magát, hogy törvény elé vigye a dolgot (M. N. Múzeum ktár. 1900/14. XVIII. sz. é. n.). Antalné nem engedett. Hagyta, hogy a dolog törvény elé kerüljön, sőt maga is megtette a pört saját követeléseiével és vádjaival.

Az erről szóló sok írás jellemző képét adja az akkori magyar pörös eljárásnak. Se vége, se hossza, csupa contradictio és appellatio. Gyötrelem, a míg végigolvassa az ember. Közben a rokonság, jó barátság is be-beavatkozik. Gróf Pálffy János és többen ki akarják őket békíteni (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1737. okt. 19.). A lágyabb anyag, a fiú engedne is, de az anya egy hajszálnyit sem. Mindkét fél jellemzően viseli magát. László hol heveskedik, keserűen fölhányja anyja tetteit: hogy ridegen elfordult tőlük, hogy rajtaütött a férje kastélyán, hogy eltékozolta vagyونukat; hol a teljes tisztelet hangján kéri anyját, hogy hajoljon; visszavonja, ha mi rosszat szólt volna ellene. Antalné rideg és merev, nem védekezik, hanem vádol. 1738-tól 43-ig húzódik a pör (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1738—43.). A vége is jellemző: a vas asszony marad fölül. László minden követelését földadva kiegyezik vele s illő fiúi alázattal megy keze csókolására (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1743. márcz. 6.). Egy év múlva a rideg asszony még elzárkózottabbá lesz: többé nem báró Amade Antalné, hanem Soror Paula Mária a bécsi orsolyita kolostorban. »A szenteskedés régi mánia nála« — írja róla fia egy keserű perczében (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. XVIII. sz. é. n.).

Vendéglátó házat tartott Amade László, sok jókedvű vigasság esett az ő házában. Feleségének írja egyszer, hogy jó lakomáról gondoskodik, »denn ich werde eine Menge Fresser und Sauffer abgeben«. De ugyanannyi pörpatvar és czivódás is történt. Magyar ember szokása szerint nagyon húzott atyafiaihoz és mégse tudott velük összeférni. Az ángya, Amade Péterné folyton szította a parazsat. A férfiak kevésbé veszekedők. Tádé alapján jó embernek látszik, ki szívesen fölkereste a László atyafiságos hajlékát. Péterné azzal is fenyegette a fiát, hogy kitekeri a nyakát, ha még egyszer találkozik Lászlóval (M. N. Múzeum ltár. Személyek szerinti iratok. Amade László lev.). A két rokon között egyre jobban elmérgesedett a viszony. Már kezdik egymást kölcsönösen vádolni; Tádé azzal, hogy László minden dolgába beavatkozik, házasságát is ő rontotta el; László azzal, hogy úgy vadászik az ő jószágaira, mint a nyulakra (előbbi levelek). Végre Péterné annyira lovalta a fiát, hogy kihívatta Lászlót kardra és pisztolyra. Lászlónak égneik állt e híre minden hajszála (M. N. Múzeum ltár. 1900/11. 1207. Fol. Hung. I.) és sietett valahogy kiigazítani az osztályt. Nem mintha félt volna, mert ugyan mitől félhetett az ezredes-kapitány, a ki annyiszor állt golyózápokban és suhogó kardok között, de csontig elborzadt arra a gondolatra, hogy atyafia vérét ontsa!

Mert ő nagyon ragaszkodott övéihez, épen úgy, mint valaha atyjához. Csakhogy a mint atyjával illő tisztelettel bánt mindig, fiatalabb véreitől viszont megkivánta a tisztességet. Az ős régi magyar patriarcha vér folyt benne is. Neki is megvoltak a hibái: heves, indulatos ember volt, túlérzékeny s ilyenkor a szenvedélyességig tudta izgatni magát,

haragjában durva és érdes. Művelt ember volt, de finommá nem tehetette a tábori élet s a Dunántúl elparlagiasodott nemes urainak társasága.

Amade László második házassága se volt szerencsés. Majdnem az a sors érte, a mi atyját, azzal a különbséggel, hogy neki nem jutott olyan szerencsétlenül visszas szerep, mint atyjának.

Weltzl Mária Paulina alakját nem rajzolhatjuk meg biztos körvonalakkal. Férje szerette őt, szeretettel emlékezik meg róla mindig másokhoz írt leveleiben is. Morvaországból származott, nem is tanult meg magyarul soha, németül leveleztek Amadéval, sőt azt sem akarta, hogy férje magyar kocsist fogadjon (M. N. Múzeum ltár 1899/55. 1736. szept. 19.). Amade nem csinált belőle nemzetiségi kérdést.

1746-ban elhagyta Amadéné az urát. Ez év augusztus 21-éről kelt Amade levele feleségéhez (M. N. Múzeum ltár 1899/35.), melyben elmondja az esetet. Megvallja tisztára, hogy vétkesnek érzi magát, mert feleségét úgy arcul verte, hogy orra vére eleredt, háromszor a karjára ütött s goromba szavakkal illette. De miért? azt nem írja. Nagyon meglehet, hogy valami csekélység volt az oka. Amade heves természetét ismerve, föltehető. Érdekes e levél, mi teljes bűnbánat hangján van írva. De a nő nagyon szívére vette a dolgot. Azonnal nővéréhez utazott s vissza se tért többé. Amade még ángyának is írt (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1746. aug. 21.), kérve közbenjárását. Ismerős lehetett az Amade éles nyelve és gyors keze. Kétszáz tallért ígér, ha csak egy újjal is hozzájuk nyúl, csak jőjjenek.

Hiában. Amadéné valóban akart urától, törvény elé akarta vinni az esetet, nem is válaszolt a levelekre. Amade restellte a dolgot, ki akarta kerülni a pört s azt ajánlotta feleségének, hogy költözzék egyik birtokára, havi díjját is ad neki (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1746. okt. 1.). Végre a feleség is megszólalt, de teljesen hidegen. Amade igen szép levélben válaszolt erre (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1746. okt. 8.), valamivel nyugodtabb hangon, mint rendesen. Szemére veti felesége hidegségét, panaszkodik betegségről, egyedüllétéről s az egész levél tele gyöngéd, bizalmas megszólításokkal, általában Amadénál szokatlan kiméletes hangon van írva. Amadéné még sem engedett.

Még ez év karácsony estéjén elválásukat egyességgel pecsételik meg (M. N. Múzeum ltár. 1900/14. 1746. decz. 24.). A míg Istennek tetszik, elválva élnek. Az egyesség pontjai meghatározzák azon járandóságokat, a miket Amade László tartozik feleségének fizetni.

Sajátságos életet élnek azután így külön. Látszik, hogy egyik fél sem haragszik már a másikra. Leveleznek (M. N. Múzeum. 1899/35. 1746—53.), bár eleinte egész hideg hangon és gyéren. Majd a férj egyre jobban érzi elhagyatottságát, a betegség is állandó vendég házában. Már emlegeti, hogy meg fogja látogatni feleségét (1748. ápr. 3.). Már ajándékot is küldenek egymásnak. 1748. július 20-án egész barátságosan hívja Amade feleségét névnapi vacsorára. Végre kölcsönösen fölkeresik egymást. Az is hihetőleg csak az asszonyon múlt, hogy nem laktak újra együtt. Talán még mindig félt a férjétől.

Igy teltek az évek egymás után csendesesen. 1752. nyarán Amade

László Bécsből kapott levelet az »édes mostoha anyától« (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1752. júl. 14.), a mint néha maga nevezte keserű kedvében. Amade Antalné halálát érzi közeledni. Szinte csodás ridegséggel van írva ez az utolsó kurta levél. Szinte katonásan parancsolja föl fiát magához. Az anya végrendeletét készítette el. Mindvégig jóllétben élt, míg fia állandó pénzzavarokkal küzdött. Utolsó napjaiban sem hagyta el a szenteskedés s vagyona egy részét kolostoroknak hagyományozza, azt híven, hogy az Istenhez közelebb jut így, mintha jó anya lett volna. Még itt is tiltólag emeli föl szavát, hogy fia ne támaszson semmi igényt ellene (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1752. júl. 25.). Még ez évben meghalt. Amade László eleinte hallgatott, de anyja halála után érezte, hogy jogaiban sértve van. Appellált, protestált a végrendelet ellen (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. XVIII. sz. é. n.).

Nagy szüksége lett volna a pénzre. Elemi csapások sújtották, a Duna vize nem volt irtalmas s gyakori áradással pusztította szép csallóközi birtokait. Minden évről egy halom adósságlevél került kezembe az Amade szép gömbölyű betűivel alájegyezve. Már gyakran megtörtént, hogy feleségének se tudta a járandóságot megfizetni. Ez években nem ír olyan barátságos, nyájas hangon neki, mint azelőtt. Nagy békebontó a szükség. De mikor felesége nehéz mellbajba esik, a férjben újra föltámad a jobb rész: visszatér feleségéhez, ápolja, vigasztalja, orvosoltatja. Segíteni mégse tud. 1754-ben meghal Amadéné nyolcz évi elvált élet után.

Utána is marad valamelyes pénz, drágaság mi egymás. More patrio: pörölnék rajta. Amadéné rokonai, a Nyáryak igénylik. Szemére vetik Amadénak, hogy feleségét elhagyta, nem törődött vele, csak most, mikor hagyatékát akarja elkaparítani. Amade írott bizonyosságokat mutat, hogy ő megtette férji kötelességét. Bizonyítják: gróf Berényi Borbála (rokona), Bátsák Lózsef, Perbegg József Károly, az orvos, Horváth János és társai (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1756. nov. 9., decz. 1., 1757. máj. 31.). Túlfelül Nyáryék keresnek elő mindent. Svecerin Erzsébet, Amadéné szolgálója, Kuczera József és Paur Godofréd, Amade hajdú, azt vallják, hogy Amade ütötte-verte feleségét, sőt mikor nehéz beteg volt, a csordásokkal pokoli lármát üttetett, hogy az asszony ne alhassék (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1754. máj 20.). Azt hiszem, ez sületlen hazugság. Amade a maga becsületét úri renden lévő tanúkkal igazolta. Nyáryéknak nem nagy fáradságba kerülhetett egy pár cselédet megvesztegetni.

És az ellentáborban van Tádé is, kinek Nyáry leány a felesége. Amade László szörnyen el van keseredve. Most lelkének nagyon kifordítja a salakos részét, lármázik és keresi a maga igazát. Ir Jeszenák Jánosnak, Grassalkovich Antalnak. Szidja Tádét, mint a bokrot. Jeszenák igen nemes, higgadt hangon felel a heveskedő bárónak. Hogy hiszen tulajdonképen igaza van abban, a miért pöröl. De nem méltányos. Nem méltányos, mert felesége sokban segítette, úgysis sokat áldozott érte a magáéból. Nem méltányos, mert Tádé se rossz atyafi és sok kárvallása volt már a család érdekében. Béküljön csak ki szépen (M. N. Múzeum ltár. 1899/85. 1756. nov. 8.). De Amade csak pattogott s Grassalkovichnak írt, hogy ne kínozza őt Jeszenák uram (M. N. Múzeum ltár. 1899/35.

1757. febr. 1.). Mindazonáltal még ezután is ír Jeszenákhhoz pártfogás kérő levelet (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1757. febr. 12.).

Vagy öt esztendőbe tart a sok hercze-hurcza. Az eredmény az, hogy törvény előtt hurczolják meg az Amade családi életét s terjesztik főlebb-főlebb a rőfnyi pöriratokat (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1755—1759.). Pedig a szép szóra többet hajt a magyar ember. 1759-ben szépen megbékélnek (M. N. Múzeum ltár. 1900/3. 1759. jan. 24.). Együtt szidják a rossz embereket, kik éket vernek a jó atyafiak közé.

Amade László már ekkor érezte, hogy megjárta pályája java részét. Nem volt többé fiatal ember s nagyon elbetegesedett. Hű szolgálatai jutalmát megkapta. 1750-ben kinevczték a pozsonyi udvari kamarához valóságos tanácsosnak, 1751-ben aranykulcsos vitéz lett. Élete hátralévő részét aztán fölváltva hol Pozsonyban töltötte, hol birtokain, kivált Baárott.

Becsületes, lelkiismeretes ember volt, ki minden hivatalát komolyan vette. Jó magyar, ha nem is vette észre az elnémetesedést. Ő maga talpig magyar maradt. Alakja az új adatok nyomán egész tisztán áll előttünk, kivéve költői fejlődését. Költeményei gyűjteményébe most sem hozhatunk időrendet. Általában nekem az a benyomásom van, hogy Amade nem tekintette túlságos fontosnak költői működését. Soh'se emlékezik róla. Az meglátszik, hogy nem is sokat gondolkozott rajtuk, nem is csiszolgatta. Irt a lelkéből. Híres rögtönzőképen emlegetik, mit nem is csodálunk, mert nagyban megvolt nála a verselési készség. Nem tudni, ismerte-e kora egynehány költőjét, mint p. o. Faludít? Azt se tudjuk, mennyire terjedt el költői híre? Bizonyára ismerték. És hogy híre is volt, bizonyítja Révai József, ki egy költeményét küldi el Amadénak, kit legnagyobb magyar poétául magasztal s kinek ítéletétől teszi függővé, hogy írjon-e tovább is? (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1756. máj. 28. A vers igen gyarló különben).

Amade László semmi esetre sem tartozik, mint költő, a nagyok közé. De csupa közvetlenség és őszinteség. Ez teszi vonzóvá költészetét. Ám túlságosan is közvetlenek ezek a versek. Szó sincs róla, az igazi jó lyrai versek őszinték, de az érzelemnek mindig át kell szűrődni egy kevéssé, hogy kellő költői formát nyerjen. Amadénál ezt nem találjuk meg. Szerelmét, jó kedvét, haragját mindjárt papírra veti. Akárhányszor csak játék az egész, akárhányszor hiányzik a jó ízlés, haragjában sértő és durva, jó kedve olykor pórias, egész hangja nem egyszer prózai. Ám másfelül sokszor magával ragadja az olvasót jó kedvével, víg szeszélyével, pajzánságával, szilaj keservével, sőt pattogó rímeivel, perdülő soraival is. Az egész Amade benne van: egész érzékeny, hevülő, tüzes lelke. S a mellett magyar az utolsó ízig, az a szerelem, mit annyiszor lantjára vesz, az a tüzes, férfias szerelem is magyar. Kiváltképen bús szerelmes verseiben, melyek tele vannak a magyar népdal motívumaival, olyan kesergés, a miben szinte gyönyörűségét találja az ember az asztalra könyökölve, tüzes bor mellett. Mindez érdemessé teszi nevét a följegyzésre, a nélkül, hogy nagy költőnek neveznénk.

Irt németül és deákul is. Német verssorokat ír be feleségéhez írt leveleibe is. Míg magyar versei teljesen eredetiek, a latinokon érzik

Ovidius hatása. Vallásos tárgyú költeményei kaptafára vannak ütve, ezekben nincs semmi különös vagy érdekes.

Hogy verselési technikája milyen kitűnő, ismeretes. Nem is részletezem bővebben. Csak azt említem meg, hogy nem áll egészen magában e korban. Nemcsak Faludit értem. A XVIII. század második felében akárhány ismeretlen versfaragó volt, ki feltűnő könnyűséggel kezelte a tollat. Családi levéltárakban találunk ilyenekre, különböző üdvözlő, köszöntő és sirató versekben. Így kivált többet olvastam a báró Radák család levéltárában. Természetes, hogy értékük igen csekély s nyelvük is messze marad az Amadéé mögött, mely ugyan gyakran szétfolyó, de jobbadán költői, színes és áradó nyelv. Ugyanaz, a mi leveleiben.

Egész haláláig állandó tevékenységet fejtett ki. Pörlekedett körömszakadtig: a Zichyekkel, a Vicayakkal, tizennégy vármegyével (M. N. Múzeum ktár. 1900/11. XVIII. sz. é. n.), az egész világgal. Fáradhatatlan levélíró volt, minden érdekelte, minden izgatta. Való, hogy ezen érdekek kisszerűek voltak, de mit tesz az? Kisszerű volt az egész kor. Külföldön már új eszmék keletkeztek, már fújt a vihar szele, nálunk nem mozdult a falevél sem. Ő neki mind fontos dolgok voltak ezek és dolgozott egész lelkével.

Immáron ő volt az Amadék legidősebbje, a zászlóvivő. Érdekes Tádéhoz való viszonya. Nagyon haragszik rá, de nagyon szereti. Akárhányszor leszidja a leggorombább módra, de érdeklődik minden szava, minden tette iránt, szeretettel kérdezősködik Tádé családjáról, hívja magához. Tádéké gyakran küldenek ajándékot neki s fenntartják a rokoni jó viszonyt. Maga Tádé keveset törődik a családi ügyekkel: él magának s különösen vadász szenvedélyének (M. N. Múzeum ktár. 1900/11. XVIII. sz. é. n.). Szidja is érte a bátyja lépten-nyomon. Akárhányszor kifakad, hogy ő is törődjék, fáradjon valamit. Mégis maga végez mindent az öreg ember fontoskodásával, rendezi bizonyáglevelleit, sokat töri fejét, hol állítsa föl az archivumot.

Kor és betegség fokozzák az ingerlékenységet. Az öreg Amadé még jobban szívére vesz mindent, mint a fiatal. Kivált a rokonság mellőzése vérig sebzí. Hogy nem tisztelik ősz fejét! Hogy fölajdúl, mikor valamelyik püspök azt mondta neki, hogy nincs már hitelük az Amadéknak a szent congregatióknál (M. N. Múzeum ktár. 1900/11. XVIII. sz. é. n.). Tisztartóját, Bite Jánost, kit pedig igen szeret, egyik levelében pogányúl leszidja, mikor megharagszik rá (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1756. márcz. 28.).

Betegsége daczára is sűrűn utazgat Pozsony és Baár között, pedig maga is messzélli már az utat. Összeköttetésben van mindenkivel. Levelezik a nádorral, Grassalkovich-csal, több püspökkel, apátúrral, az egész dunántúli nemességgel. Jót tesz azzal, a kivel tehet. Grassalkovichnak is ajánlgat embereket, noha, mint írja: »magának is ajánlásra volna szüksége« (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. XVIII. sz. é. n.). Mély vallásossága természetszerűleg csak növekedik. Búcsúra jár Mária-Czellbe (M. N. Múzeum ktár. 1900/11. 1758. márcz. 22.) és templomokat épít. (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1764. okt. 26.)

Nem is volt bizonyára olyan méltatlanul bántott, mint ő gondolta. Az a tiszteletteljes szép levél, a mit Zichy Ferencz győri püspök ír hozzá (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1764. okt. 26.), bizonyítja, hogy sokan lehettek, a kik megbecsülték. Sokszor maga is könnyebben érzi magát. Valami derült philosophia aranyozza be élete utolsó szakát (M. N. Múzeum ltár. 1900/11. 1755. ápr. 29.). Az öregség vonzó vonása ez, mikor gyönyörködik a virágjában lévő fiatalságban. Egy nőrokonának víg farsangot kíván. Ő már csak nézi (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. XVIII. sz. é. n.). Tádéval egészen megbékél: kívánja, hogy virágozzék fel háza, hiszen ő maga úgysis új hajtás nélkül szárad el. Hadd mulassák magukat a fiatalok! Neki is volt része benne: szeretett táncolni, mulatni, szerette a szép asszonyokat, a bort, paripákat, agarakat. Saját nevelésű csikóit emlegeti, melyeket Tádé el akar adni. Inkább maga veszi meg, hogy más kézre ne jusson az Amade ló, ha nem is használja már, jó lesz koporsóját kivinni (M. N. Múzeum ktár. 1900/11. XVIII. sz. é. n.).

Még egy őszi hajtásról kell megemlékeznünk. Ez az utolsó szerelme. Az egész dolgot különben meglehetősen homály fedi. A leányt Paulinának hívták. Amade sokat levelezik vele, de egészen titkosan, Miticky Juliánna név alatt írván neki. Saját nevét nem is jegyzi e levelek alá. Sőt szigorú titoktartást parancsol a lánynak is. Hogy mi oka lehetett erre a magányos özvegy embernek? hogy ki volt a lány? nem lehet választ adni. De érdekesek e levelek (M. N. Múzeum ktár. 1900/14. XVIII. sz. é. n.), mert mutatják, hogy mennyi tűz volt még az öreg Amadéban is, noha látszik, hogy nem fiatal ember szerelme, hanem öregé: pártfogó, követelő és rigolyás.

Amade férfikora óta sokat betegeskedett, utolsó éveit pedig állandó nyavalyában töltötte. Gyomra, veséje oda volt teljesen. Sok orvost járatott, az irományokból öt név is tűnt elő: Torkos, Dávid, Skolenics, Conhárd és Du Creure (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. 1764. jun. 8. XVIII. sz. é. n. 1900/3. 1760-as évek). Legtöbbet forgolódott körülötte az öreg Torkos Jakab. Belső bajoknál ma sem lát tisztán az orvostudomány, akkor meg épen sötétben tapogatódzott. Megitatott a doktor Amadéval tömérdek sasaparilla théát, sáfrányt, vizkurát használtatott vele, rakott rá flastromokat, eret vágott rajta, köpölyözte (M. N. Múzeum. 1900/3. 1762. ápr. 7.), mégse ért semmit.

Élete utolsó éveiben zajlott le a hétéves háború. Beszéltek az insurrectio újjászervezéséről, új hadi intézkedésekről, mi egy másról. Egy kissé megélenkült a csendes világ. Az öreg emberben is megmozdult valami. Nagyon oda volt már, csak kerek talyigán tolatta magát, de a lelke, a hazafisága izzott még. Ő, Amade László, az aranykulcsos vitéz, a volt ezredes, a ki annyi vihart átélt, annyi tömérdeket áldozott, itt se akart hátramaradni. Emlegette, hogy bátran és szívesen harcolna (M. N. Múzeum ktár. 1900/11. 1764. jul. 7.). Majd érzi a rohanó évek súlyát s csak arra kéri a főfő urakat, hogy szilárd oszlopúl álljanak a trón és a haza mellett. Ő már elvégezte a magáét, ő pihenni megy (M. N. Múzeum ktár. 1900/14. XVIII. sz. é. n.).

1764-ben a királynő pecsétes levele kereste föl Amade László báró

portáját. Meghívó volt ez az országgyűlésre. Olyan nyavalyás, félhalott állapotban is fölkocogott rá a vén nemes. (Egy egykorú gúnyirat emlékezik róla az országgyűlésre seregülő urak között. Abafi: »Figyelő« XV.) Haláláig tevékeny maradt. Deczember 22-én elhunyt. Nem tudjuk, vajjon az emlegetett pej csikók vitték-e ki koporsóját, se azt, hogy az atyafiság holtában jobban megbecsülte-e, mint életében. Legjobban akkor jellemezte magát, mikor ezt írta: »Természet szerint való tulajdonságom, hogy mindent megbecsüljek« (M. N. Múzeum ltár. 1899/35. XVIII. sz. é. n.).

Az alábbiakban közlésem az Amade-gyűjtemény érdekesebb részét. A gyűjtemény — mint említettem — a M. N. Múzeum tulajdonába ment át s részint a levéltárban, részint a kéziratárban van elhelyezve. A levéltárban azonkívül a személyek szerinti iratok közt találtam kilencz Amade levelet, melyek régebben a Múzeum birtokában vannak, de eddig nem voltak fölhasználva. (Ezekből nem közlök itt semmit, ezek kiegészítették adataimat, de semmi újat vagy érdekeset nem találtam bennük.)

A versek jó része már közölve volt. (Pintér Kálmán közölte az Abafi »Figyelőjében« XV. és XVI. k.) Ezek Négyesy kiadásában XCI., XCVIII., CVI., CXXVI., CXXVII., CXXVIII., CXXIX., CXXX., CXXXI., CXXXII., CXXXIII., CXXXIV., CXXXV., CXXXVI., CXXXVII., CXXXVIII., CXXXIX., CXL., CXLI., CXLII. és CXLIII. számokkal vannak jelölve. Ezek közül a CXXXI., CXXXII., CXXXVI., CXXXVII., CXXXVIII. és CXLI. számúakat nem Amade írta le. Az írás a többi iratokból ismerős, valószínűleg az íródeák keze. Pintér közlése hiteles, egy-két orthographiai eltérés van köztük, oly csekélység, hogy föl sem jegyeztem. Négy magyar és hat latin verset közlök, melyek még sehol sem jelentek meg.

Négyesy két költeményt közöl, mint Amadénak tulajdonított verset. Ő maga nem tartja Amade-verseknek. A tárgy, a hang, a nyelv egészen elüt tőle. Valóban mi sem támogatja azt a véleményt, hogy e kettőt az Amade verseihez soroljuk. Megtaláltam mindkettőt a Véghely iratok közt. Az írás ugyan hasonlít a költőéhez, de nem az övé s az Amadét annyira jellemző tömérdék interpunctio is hiányzik belőle.

Az Amade-levelekben két dolog föltűnő. Az egyik, hogy Amade levelezésében is rendkívül rendes és pontos volt. A levelek tekintélyes része sajátkezü másolat, miket gondosan elrakosgatott, valamint fogalmazványait is. Két könyv is van köztük, melybe szép rendben lemásolta leveleit. Meg is címezi őket: »Haragos levél«, »Korpázó levél« stb. Nem egy levele van meg két példányban. A másik dolog, hogy föltűnő kevés az Amadéhoz írt levelek száma. Csak a Gazola grófné levelei vannak nagyobb számmal. Atyjától, feleségétől, Tádétól egy levele sincs. Annyival inkább különös, mert látszik, hogy Amade rendben tartotta irományait. Leveleiben is sokat említi az archivumot. A pöriratok, nyugtatványok mind el vannak rakva. Egy-két elenchus is az iratokról saját kezeirásával. Mindezekből kiválasztottam azt, a mit érdekességénél vagy jellemző voltánál fogva közlendőnek véltem, első sorban persze saját leveleiből. Ezek teszik teljessé azt a képet, a mit a költőről az előbbi lapokon rajzoltam.

A leveleket híven közlöm, csak az interpunctiót változtattam meg s a világosan látható íráshibákat javítottam ki. Igaz, hogy az interpunctio is jellemző; így csak Amade László írt: csupa kettős pont, kérdő- és felkiáltó jel, de sokszor annyira értelemzavaró, hogy egyáltalán nem adom vissza. Így tesz Négyesy is a versek közlésénél. Ezután nincs más hátra, minthogy ez irományokat átadjam a nyilvánosságnak.¹

VILÁGI ÉNEK.

1. Drágább kincs nem tűnt én szivemben náladnál éltemben,
Föllobbant szerelmed tüzeiben hiv szivem már régen.
De tsaltál naponként, inutattál óránként,
Más forgott mindenkor eszedben, más álnok szivedben.
2. Butszuzom tőled óh kegyessem, múlik már szerelmem.
Benned volt minden reménségem jött, ment, mult kétségem.
De már tapasztalom, naprul napra látom,
Álnok vagy, nem kell néked szivem, óhajtod veszéllem.
3. Bánatnak végét szakasztottam személyed ha láttam,
Boldognak az helet tartottam, hol veled szólhattam.
De magad mentetted, szavad elrejtetted,
Másokhoz mentél, tapasztaltam, vigadtál, jól láttam.
4. Szólj már most igaz hivségedrül, szólj álnok szivedrül,
Láthatni jól hamis szinedrül, sok mesterségedrül.
Hamis pillantásid, álnok mozdulásid
Jelentik, felejtkezz szivedrül, álnok szerelmedrül.
5. S fáj, fáj, de mit tudjak tenni, árván kell maradni,
Sok szivet kellett érted hagyni, kellett felejteni.
El is felejtettem, érted megvettem,
Ez bérem, hogy híven szeretni, kívántam meghalni.
6. Rontsd el már egészlen éltemet elvetted kedvemem,
Törüld ki szivemből nevedet, ne lássam képedet.
De ott le rajzolva, lántzal vagy tsatolva,
Bár soha se láttalak volna, szivem nem gyászolna.
7. Már vége benned tölt kedvemnek, vége örömömnek,
Már vége megholdult szivemnek, vége szerelmemnek,
De még az legroszabb, hogy nem léssen hosszabb,
Gyötrelme árva bús fejemnek, vége már éltemnek.

¹ Köszönetet kell mondanom Erdélyi Pál dr. úrnak, ki engem e tárgyra figyelmeztetett.

M á s.

1. Mit tsináljak, mit reménijek boldogtalan szívemmel,
Hol keressem orvoslóját fel, nem érem eszemmel.
Oh irgalmatlan Párkák, hol vagytok, valyon illy soká ti hol
mulattok?
Nem türhetem már gyötrelmimet, végezzétek éltemet.
  2. Nints ég alatt olyan állat, melly megvigasztalhatná
Bús szívemet s víg kedvemet nekem vissza adhatná.
Átkozott Fátum, mit tselekedtél, mert oly személyt látnom engedté,
A ki szívem sebesítette, személyem megvet —
Ktár. 1212. Fol. Hung. 1900/10. (Nem Amade írása.)
-
38. Van is Balassának többször része ebben,
Mert szokása : mérget önt az mérges sebben,
Mennél többet rajta vesztett sok ezekben,
Magát jobbétani nem tudgya ezekben.
  39. Dúl, fül, mint pofás borz! és morog magában,
Piszkálja az órrát, tajtékzik szájában,
Száz macska rikácsol, ha pököd torkában,
Mozgatja a s...it nem nyugszik altában.
  40. Most halavány! és most tiszta szerezsen kép,
Himlős és fekete, mint napkeleti nép,
Eő pedig magában azt gondolla, hogy szép,
Nagy mérgében mindent össze szakaszt és tép.
  41. Kár benne, hogy nincsen néki jobb termete,
De az legkárossabb, hogy rosz természeté.
Habár mint az ördög, volna olly fekete,
Vallyon tovább türni eőtet meglehete?
  42. Feddi az Ur s kéri. Maga, mások áltol,
Nem dondol ezekkel semmit mind az áltol.
Vett eő profetiát a régi Várkonyi Nagy Páltól.
Mert Ur akaratját annyit lépi áltol.
  43. Az csempességével egész világ tele,
Az Ur s mások előtt már semmi hitele.
Ámbár nincsen száma, mennyi rosz tétele,
Még is az Urral van asztala, étele.
  45. Az Ur bár is őtet rég nem szenvedheti,
Mennyire kitellik, fölöttéb segétti,
Vigalmas szemeit gyermekére veti,
Sok ajándékokkal jobb légyen! inteti.
Ktár, 1212. Fol. Hung. 1900/10. (Amade írása.)

Mivel az álnokság te véled született
 Azért is hívségre soha sem mehetett.
 Noha első pótzra szived fölltétetett.
 Erőlködtél ugyan: hív légy? mint lehetett.

Vas, aczél, réz, ércz lett: hív aranyak fénye!
 Álnokul áldozott az hívség tömjénnye:
 Annyi hit s átok füst és köd reménnye
 Mi haszna volt egynek sok jótéteménnye!

Csak a meddig láttál: addig emlékeztél!
 Most gondolatban is rólam felejtkeztél.
 Kit akarsz megölni: trutzodra még is él!
 Mint árnyék az napot: bizony úgy követtél.

Azért is magamot érted nem fárasztom!
 Szomorú könyveim többé nem árasztom,
 Sem édes álmat én meg nem szakasztom!
 Hanem szerelmemet az szegre akasztom.

Rövid volt az üdő: a posta sietett.
 Röviden írok, mivel nem késhetetett.
 Röpült is toll pennám, a mint röpülhetett,
 Illy kiss summában is tégy nagy ítéletet.

Ktár. 1212. Fol. Hung. 1900/10. (Amade írása.)

Vegye eszt jó nével,
 Kegyes édes szível,
 Kit én ezzel áldozok.
 Mint édes Anyámhoz,
 Szülő Patronámhoz
 Illy kevéssel borulok.
 Láng affectusimmal,
 Szív buzgósággal
 Lábához folyamodok.

Nagyságod én fényem,
 Éltető reményem,
 Nagyságod lelke éltemnek.
 Ki biztat? Senki nincs,
 Csak Nagyságod az a kincs,
 Elő vére szívemnek.
 Kétségem fáklája,
 Kegyelem példája
 Egy egyetlen egyének!

Vegye kebelében,
 Aszt zárja szívében,
 Ki gyümölcse szívének.

Azon vér ott is vér,
 Ki pulsusomban vér,
 Párját teste s lelkének.
 Ohaicsa életét,
 Bánnya bal esetét
 Az alább írt nevének.

Ah melly sokat szenved
 Szegény, ugy él s eped!
 Könyes szemét érdemli.
 Bárha gyümölcstelen,
 Azért nem hitetlen,
 Méltóztassék elhinni.
 Nem az a maga kedve,
 Fatumok ereje,
 Tessék szegényt megszánni.

Igy magát elszánta,
 Az Marshoz kapcsolta,
 Végezhesse életét.
 Bár nem is szívesen,
 Csak böcsületessen
 Onthassa vég csöpp véréit.

Mivel sok irigye,
Fővény ellenséghe
Szomjuhozza elestét.

Csak nem tagadhattyá,
Habár titkolhattyá,
Vagyok méhe zálogja.

Édes kebelének,
Anyai tejének
Vagyok táplált magzattyá,
Sem nálomnál jobb nincs,
Sem pedig rosszszabb sincs,
Páratlan hive s fia.

Nincs hely több sebének,
Szenvedett szívének,
Hogy több sebet szenvedgyen.

Véres minden helye
S legkisebb czikelye,
Csuda szegény mint élyen.
Bizony nem gyógyíthat,
Ha nem orvosolhat,
Nagyságod rajta mit tégyen.

A vér tudom nem víz,
Nagyságodban is van íz,
A ki hozzám hajlik rég.

Méltóságos édes Aszonyom Annyámnak verseim. Kitt Maria Czely képe... Irtam Anno 1745 in Junio Bécsben a Carmelitáknak klostromában.

Ltár. 1299/35. (Amade írása).

Ámbár nem mutattyá,
De mégis lobbantya,
Illy szikra, ki titkon ég.

Engedelmességem,
Fíui szerelmem
Édes szivén sebet szég.

Világ meghvetése
És szerzetességhe,
Tudom, áldását nyerem.

Illy szent affectussa,
Magán triumphussa,
Magamnak aszt igérem.
Éltünt szerencsémnek,
Igaz reményemnek
Lészen háladó bérem.

Igy magát ajánlya
És recomendállya
Nagy anyai szívében.
Minden szenvedését,
Halálát s életét
Test s vér kegyességében.

Ámbár próbáltatik,
Nem confundáltatik
Bizik reménységében,
Hiv szerelmében!

Tyranne Cupido!
Imitis libido!
Me tormentas
Ultra tentas (vel non contentas.)
Non fido.

Amavi, probavi
Felle mixtum,
Mel gustavi
Non gustavi,
Sat probavi,
Sat amavi.

Fuisti dilecta!
Pro cunctis electa!
O mea lux,

Tu cordis dux
Electa.
Sed cum jam sum cinis
Cunctis vale finis!
Haec est mea funesta sors!
Tua voluptas sit mea mors.

Quem numquam amasti.
Cur me tumulasti?
Dolo fraude
Nunc jam plaude,
Vicisti.

O Amor, o marmor,
O afflictum pauper cor,
O afflictum pauper cor,
(semper.)

Sum mundi theatrum
 Et si fatum atrum!
 Fatis istis, tua tristis victima.

Dolebo

Langebo

Sic amare docebo

Et in umbra lugebo.

Ktár. 1212. Fol. Hung. 1900/10. (Nem Amade írása).

1. Bohaemorum magnum lumen!

Cui favet summum numen
 Confidentem respice!
 Qui sprevisti tot tiasas,
 Supplex sum ad tuas aras,
 Vote mea recipe!
 Inter milliones mille
 Sim et ego unus ille,
 Miserum ne despice!

2. Quam felices illae Idus!

Quam beatum illud sidus,
 fecit
 Quod te luxit nascere!
 dixit

Lucem dedisti luci
 Quando natus Nepomuci
 Cristi oves pascere.
 Caecas mentes illustrasti,
 Et profunda penetrasti!
 Quam fidem agnoscere?

3. Approbatus arcanorum,

Sis conscius secretorum,
 Sacra dum probavit sors!
 Reginae cordis director,
 Tu electus solus rector,
 Quae fuit prosaga mors!
 Quae si forte revelasses,
 Sacramento non velasses!
 Primus tu fuisses fors.

4. Furiosus et crudelis,

Reginae confessa, velis
 Rex iubet: te pandere!
 Adulatur: bonis, minis
 Jam supremis et nunc imis,
 Nil te movet spernere.

Majestatis argumentis,

Blandis, spebus et tormentis
 Fidem sacram frangere.

5. Non te terrent, non te tangunt,

Non te movent, non te frangunt,
 Constans sacerdos, vir es!
 Ignis in igne probatur,
 Sacra lingua nihil fatur,
 Coelum dedit tot vires!
 Ignis aqua est damnatus,
 Finis vitae consecratus,
 Ut sic coelos adires!

6. Te constantem reddunt dura,

Constans cor et fides pura!
 Tu exemplo cunctis es!
 Quinque stellis coronatus,
 Et in Moldva fluctuatus,
 Orbi stupenda est res!
 Inter stellas elevatus,
 Magnus, sanctus et beatus!
 Qui te colunt certa spes!

7. Cum sit fida nullis rupta,

Tua lingua incorrupta,
 Deus dat hanc gloriam.
 Orbi loquitur et tacet
 Sacrum corpus prato jacet,
 Tibi dedit gratiam.
 Sacri sigilli es custos!
 Fac nos ire, fac honestos
 Ad aeternam patriam!

8. In cunctis mundi es oris,

Thaumaturgus es honoris!
 Te colimus, amamus!

- Ingens famae qui patronus,
Tibi patet coeli thronus,
Praeces, vota libamus!
Ne sinas! simus informes,
Et honorem nostrum ames!
Haec tibi commendamus!
9. Famam bonam illi findunt,
Isti nos verbis proscindunt,
Magne Dive bene scis!
Invidet nobis honores!
Ah, pro nobis, Dive ores!
Quanta est illorum vis?
Sternas illos et confunde!
Preces ah, pro nobis funde!
Pater potes, quia vis.
10. Pro me oro et pro cunctis,
Tuis meritis conjunctis,
Confusum ne despice!
Nihil boni me potentem,
Exora omnipotentem,
Ab invidis protege!
- A tot malis linguis maestum
Consolare et honestum
Mori fac et vivere!
11. In tot vitae famae morbis!
En procumbit totus orbis!
Totus mundus supplex est,
Stupent cuncta elementa
Arcanorum sacramenta!
Tuum numen superest.
Scis par vitae quod sit fama!
Vindica nos et sic ama!
Inter haec nil interest.
12. Lachrymabundus concludo
Oculis et corde udo!
Juva, juva miserum!
Per Mariam genitricem,
Cunctorum consolaricem
Bonae famae indignum!
Frena malae linguae virus!
Famae primus vindex mirus!
Juva, juva miserum!

1212. Fol. Hung. 1900/10. (Amade írása).

Ad Illustrissimum Dominum Parentem mihi Colendissimum
Gratiosissimum.

Ite mea chartae celeres et tristia ferte,
Haec charo patri nuncia missa meo:
Ite; sed et tristes vosmet modo convenit esse,
Cum tristem vestrum vos videatis herum.
Ite per et campos, per aquas per tesqua(?), per ignes,
Vulcanus seu vos devoret atque lupus
Seu furibunda Thetys saevis vos mergat in undis
Ac artus vestri contumulentur aquis.
Sive meus Pater; absurdo vos compede stringat,
Annis ter centum carcère servet atro.
Ite tamen jubeo superest clementia nulla
Ac mea jam vobis gratia nulla datur.
Essetis poena dignae, quam Naso subibat,
Dum miser in Peticis, delituisset agris.
Quaerite Barrini vel quaerite in urbe celebri,
Tyrnavica charum, gaudia nostra Patrem.
Dicite dilectis Patri, Matrique salutem,
Ut valeant posthac ambo salute frui.

Dicite me salvum, laetum tamen esse negate;
 Quos petiistis equos en mihi nullus adest.
 Jam laetae feriae, celeberrima paschatos adsunt,
 Festa, tamen nullus currus equusque venit.
 Jam ver enituit cinctum florente corona,
 Jam campi, sylvae gaudia laeta ferunt.
 Floraque iam nitidis intrat cum floribus hortos,
 In queis mens tristis se exhilarare cupit.
 Poscebam currum mihi natus equosque paternos,
 Ut possim Patris me recreare donis.
 Nullus adest sonipes Patris, nullaeque quadrigae,
 Non licet optatos Patris adire Lares,
 Non licet Aonii regredi de culmine Pindi,
 Corda relaxandi copia nulla datur.
 Sordida quaeque queunt lactus animalcula campis,
 Vere novo sensus exhilarare suos.
 Luridus hoc jucundo in vere Lepusculus ipse
 Ruribus in laetis se recreare solet,
 Ipse etiam nequam, miser et Passerculus audet,
 Ad nova quae placeant liber abire loca.
 Et miseri Mures, Sorex, Glis, vere renato
 Ad libertatem progrediuntur humo.
 Quid dicam de te Szakal tu Palko petulae?
 Invideo; liber te recreare potes,
 Curris equo, quo vis, domini curruve vehere
 Ac tibi vere novo gaudia summa facis.
 At mihi tot feriis, quem tristis bruma tenebat
 Tristibus in tectis, non licet ire domum,
 Non licet ire domum, per amoeno vere renato,
 Quo vivens sine me gaudet ubique genus.
 Erravi fateor! mentem decerpit error,
 Jam mihi mens multo sanior ecce redit.
 Innocuas chartas, mihi corripuisse dolori est,
 Quae mihi responsum, non retrahere bonum,
 Sic voluere mei, sic disposuere Parentes,
 Quod, non sit missus currus equique mihi.
 Fecerat, hoc chari prudentia summa Parentis
 Ac dulcis Matris; sic voluere Dii.
 Si voluissemus legem violasse paternam,
 Si voluissemus frangere jura Patris.
 Jam tranassam undas Istri vada, fide meive
 Corporis exigui Cymba tulisset onus.
 Nulla retardasset fluviorum Scylla, Charybdis,
 Atque furescentis nulla procella Noti.
 Nec tremefecissent sylvae, rabiesque ferarum
 Audax ivissem per Bodakense nemus.

Ni tua me chari monuissent jussa Parentis,
 Praestandus Patri, ni venerandus honos.
 Frangere quis cupiat charorum jussa Parentum?
 Quae fregisse nefas ac violasse malum est,
 Chara volens servare mei mandata Parentis,
 Non movi promptos natus ab urbe pedes.
 Jamque volebamus terni conscendere currum
 Occurrere mihi jussa benigne Patris,
 Pro foribus steterat sonipes, steterantque quadrigae
 Auro conductae, jam numerante manu,
 Jamque femur nostrum praecinxerat aureus ensis,
 Clausebat et cistis dextera nostra libros.
 At bene res agitur, sic disponente Parente
 Pro Pascha veniat, quod mihi nullus equus.
 Optima Mater amor meus et Pater optimus ipse
 Quid nato sit opus, proficuumque sciunt,
 Qui studium florere sciunt hoc tempore veris,
 Parnassique sciunt, quod modo fervet opus.
 Insuper haud Boreas alget, nec Scyrius urit,
 Tempore vernali; vena fit apta metris.
 Conscius est Genitor, quod nunc Heliconeis alis
 Rumpatur studium Castaliaeque lyrae.
 Sit licet his feriis perdolus Apollo remittet
 Musarum quasdam tecta videre Patrum.
 Attamen ad bijuga repetenda caeumina Pindi
 Tempore coguntur quaeque redire brevis.
 Etsi fas esset nato bis quinque diebus
 His Paschae feriis aedibus esse patris.
 Non posset mentem fervens animumque poeta
 Tam paucis feriis exhilarare suum.
 Aurigas ergo non desemisse sorores,
 Praestat; Castalium continuare chorum.
 Et cum Castaliis praestat modo docta puellis
 Fractare Aoniae garrula fila lyrae.
 Dum nives nostri rutilabunt flore capilli
 Proderit Aonias nunc (?) adamare Deus.
 Pax ergo vobis gratisque expono papyri,
 Quod nullae bigae nullus equusque venit.
 Atque Tibi refero grates pater optime natus
 Me quod in Aonio nunc sinis esse choro.
 Illustrissimi Domini Parentis

indignus filius
 Ladislaus Amade.

Jaurini die Martii. Anno 1720.

Ltár 1899/35. (Amade írása.)

Közli: VÉRTÉSSY JENŐ.